gaat. Hoe langer zoo meer neemt die een persoonlijk karakter aan, zegt hij in 1885.

„Persoonlijk in drieërlei zin.

Vooreerst, doordien ze, gelijk nog onlangs, de hoogleeraar Dr Gunning, almeer het persoonlijke in den mensch, waar de Heilige Schrift, o, zoo weinig van weet of spreekt, tot het machtig motief voor heel hun theologisch oratorium kiezen.[57])

Ten tweede: doordien ze niets zoo euvel duiden, als dat men de personen hunner woordvoerders aan de gemeente als niet-gereformeerd voorstelt.

En ten derde, doordien hun bestrijding van de gereformeerden bijna geheel opgaat in het wekken van kwaad vermoeden omtrent de oprechtheid, de fatsoenlijkheid en de solidariteit van de personen hunner tegenstanders."

Deze drie feiten volgen met logische noodwendigheid op elkaar: „een richting, die van den objectieven grondslag afgleed, en haar eigen steunpunt in het persoonlijke zoekt, die moet wel de persoonlijke vroomheid van haar geestverwanten hooghouden en omgekeerd de persoonlijke verkeerdheid van haar tegenstanders althans waarschijnlijk maken."[58])

Welnu, overal in den strijd der Irenischen komt dit persoonlijke angstig voor den dag. We willen enkele staaltjes ervan weergeven. Na zooveel jaar kan dat zonder bitterheid geschieden. En voor 't verstaan van Kuypers strijd is het weten van dit alles noodzakelijk.

* * *

Toen Kuyper in 1878, rustig, met overvloedig bewijs, de innerlijke verdeeldheid der orthodoxe groep had geteekend, barstte een ongekende woede los. De eenheidswaan mocht niet verscheurd! En Kuyper moest schrijven: „Er zijn wespen uitgevlogen, ... wespen die letterlijk hun best doen om vinnig te steken.... Is dat niet droef en ergerlijk?"[59])

Het streven der Gereformeerden op elk terrein werd verdacht gemaakt en gehoond.

In een van zijn toespraken noemt Van Oosterzee dat streven het inbegrip van al wat partijzuchtig en afkeurenswaard is. En op een vergadering van de Evangelische Alliantie in Bazel geeft hij er een onware en hatelijke caricatuur van.[60])

Als Prof. Valeton in 1880 de lessen aan de Rijksuniversiteit opent, dan durft hij beweren: „daar is veel te zeggen tegen de wijze van optreden der Gereformeerde partij, tegen haar verdachtmaken van andersdenkenden, hare groote woorden en innerlijke onwaarheid".[61])

Zelfs liet Prof. Kruyf de gelegenheid van het onthullen van een grafmonument voor Prof. van Oosterzee niet voorbijgaan, om de Geref. richting te hoonen. We vinden daarin deze passage: „neemt zelf aanleiding, dat tengevolge van allerlei partijdrift de leus hier geschreven (Christen is mijn naam, gereformeerd onder menschen mijn bijnaam — een leus van Van Oosterzee. C. V.) voor een pooze worde omgekeerd, zoodat Christus achter de vaderen uit de zeventiende en achttiende eeuw komt te staan, enz."[62])

Maar het ruwste is wel wat we vinden in „De Heraut" nr 211, waar Kuyper het volgende schrijft:

„Een Christelijk blad heeft durven schrijven, dat het daarom week aan week zoo grofweg met bonken steen naar de gereformeerden smeet, omdat de gereformeerden (enkele goeden niet te na gesproken) rechtstreeksch goddeloosheid en zedenbederf in het land bevorderden."

* * *

In het bijzonder moest de Vrije Universiteit het ontgelden.

Van Toorenenbergen zag in het weer opleven van een onverwaterde Gereformeerde theologie niet minder dan een ramp. En dat was een man, die zichzelf „Gereformeerd" noemde![63])

Valeton spreekt van een „schijn-universiteit".[64])

Als nog onzeker is, waar de Vrije Universiteit zal gevestigd worden, schrijft Bronsveld het volgende in zijn Kroniek:

„Het verwondert mij, dat de Vereeniging nog niet weet, waar haar school zal gevestigd worden. Natuurlijk niet te Utrecht, waar allicht haar kweekelingen iets proeven konden van de „vergiftigde spijze", welke daar wordt aangeboden. Groningen is wel wat verre. Nu blijven Amsterdam en Leiden. De heeren zullen zelven kiezen moeten. Maar, in hun plaats, zou ik allen schijn vermijden willen, dat hun onderwijs eenige aanvulling zoekt of bedoelt van een staats- of stedelijke universiteit. Zooals gij weet, mijn lezer, is het stelsel van aanvulling ten vorigen jare zoo heftig mogelijk bestreden geworden. En nu schijnt men het plekje te zoeken, dat de meeste voordeelen afwerpt door zijn betrekking tot een rijks- of stadshoogeschool. Om alle verdenking af te weren dat men in eenig opzicht aanvulling wenscht — zou de te stichten school verrijzen moeten in het hart der Veluwe. Daar had men dan tevens de oude, geijkte schrijvers bij de hand, uit wie enkelen tegenwoordig een dusgenaamd Gereformeerd dialekt aanleeren. Ik weet dat „De Standaard" deze woorden „weergaloos scherp tegen broeders" zal noemen, enz."

Dr Kuyper neemt het stuk over in „De Heraut" en plaatst er dit onderschrift onder:

„Wat „De Standaard" aan deze woorden vindt, weten we niet. Ons dunkt dat ze niet zóózeer „weergaloos scherp tegen broeders" zijn, als wel compromitteerend voor den belijder van Jezus, die ze liet ontglippen aan zijn pen."[65])

En als de Universiteit geopend is, volgt déze tirade van denzelfden doctor theologiae:

„Dr Kuyper heeft op 20 October het voor aller oog bestaan, zich los te scheuren van zoovele mannen, die tot heden het vertrouwen der gemeente hadden en door wie menigeen was geleid tot Christus. Het kàn niet anders, zoo zegt hij; er brandde een vuur in zijn binnenste; hij moest. — Welnu. Als een oordeel dan komt deze school, als een oorzaak van een onverzoenlijken strijd tusschen hen, die op den 20sten October hebben gejubeld, en allen, die toen hebben gezwegen of zich bedroefd hebben. Of tot dien prijs de „Vrije Universiteit" niet duur, niet te duur is gekocht?

„Ik zeg hierop geen neen!"[66])

Zoo dorst een man schrijven, die wist hoe Dr Kuyper de eenheid der broederen had gezocht. Bij Bronsveld zelfs geen enkel waardeerend woord voor de moed en volharding, de liefde en offervaardigheid die in het stichten der Vrije Universiteit openbaar werd.

Hoe fel dit alles ook is, het haalt niet bij wat de bekende Ds J. van Dijk Mz., de leider der Doetinchemsche Inrichtingen, den volke kwam verklaren. Deze verzekerde n.l., dat die Universiteit was „een geesel dien de rechtvaardige God tijdelijk duldt" als straf voor veler zonden.[67])

* * *

Natuurlijk moest Dr Kuyper heel harde stooten verduren.

Toen Kuyper in Amsterdam over de Uitverkiezing preekte, hield een liefhebbende collega een „tegen-preek", waarin hij verklaarde, dat wie het „Christus voor allen" loochende, vervloekt is.[68])

Bronsveld verklaarde publiek, dat het Kuyper niet te doen was om een herleving van de Gereformeerde Theologie, maar om het „professorspelen". Hij kon Kuyper „moeilijk meer als een broeder beschouwen", want deze leefde van „miskenning en verdachtmaking".[69]) „De Heraut" was z.i. een blad, dat menschvergoding kweekt en de kerk verwoest.[70]) En als Kuyper de dissertatie van Dr Wagenaar over „De Afscheiding" roemt, dan is Dr Bronsvelds oordeel gereed: het was „vleierij, welker boosaardige bedoeling voor niemand een verborgenheid was".[71])

Kuypers voortdurende kritiek op de Schriftaanranding der Irenischen noemde Prof. Valeton „aanklachten uit motieven voor ieder doorzichtig, in oogenblikken van hartstocht geuit".[72])

De kroon op alles levert evenwel Dr van Gheel Gildemeester, die koelbloedig neerschreef, dat Kuypers geschrijf „goede lectuur is voor een gesticht van krankzinnigen."

Ook Kuypers medewerkers moesten het ontgelden.

In 1878 hield Dr Hoedemaker een rede over „De Reformatie en de Gereformeerde Kerk". Hij betoogde daarin, dat de Gereformeerden geen partij waren, maar de kerk zelve zijn. Toen barstte weer Bronsveld los: Hij noemde dit een „gruwel", „perfide", „een verkrachting van broederzin", „een verkrachten van alle loyauteit".[73])

Ook Prof. Rutgers, de edele, rechtvaardige Rutgers, kreeg van deze modder zijn deel. Na een debat op de Meeting der Vrije Universiteit, in 1882 te Leeuwarden gehouden, waar Prof. Rutgers betoogd had, dat hij in de onderwerping van Geref. candidaten aan het bestaande proponentsexamen, niets anders zag dan een formaliteit, daar alleen de hoeveelheid kennis wordt gekeurd, noemde Ds Buitendijk hem in het „Wageningsche Weekblad" een jesuit, een oneerlijk, niet conscientieus, onchristelijk man, een vriend van slinksche wegen en goddelooze practijken.[74])

Dan, als zijn vriend en broeder zóó wordt behandeld, dan kan Dr Kuyper zich niet inhouden! En in diepe verontwaardiging slingert hij den bitteren Irenischen het volgende vonnis toe:

„Volkomen afwezigheid van waardeering; grofheid op grofheid; ontaardende in hoogst laakbare personaliteit; een verdrinken van alle hooger motief in gronden van gemakzuchtige utiliteit; en boven en behalve dat alles een zelfs niet laten doorschemeren van eenige studie der quaestie, dien naam ook maar van verre waard.

En dat overkomt u van mannen, die om u die onlieflijkheden toe te werpen, zich plaatsen aan den voet van het Kruis van Hem, die zelfs voor zijn bitterste tergers om vergeving tot den Vader bad.

Dat wordt u aangedaan door mannen van fatsoenlijke ontwikkeling, zelfs van classieke studiën.

Die pijl vliegt u toe van den kant van mannen, die om zooveel teeders en goeds als in hen uitblonk, een deel der liefde wonnen van uw hart.

Ja, sterkst nog, zoo gansch onchristelijke polemiek druppelt tegen u van diezelfde vingeren, die verzoenend worden toegestoken naar wie o, zoover reeds op den stroom der ontkenning afdreef.

Is dit verschijnsel niet droef? Is het geen veeg teeken voor de geestelijke veerkracht eener groep, die zich te zwak gevoelt, om zoo onedel wapentuig te laten rusten? Maar ook, moet er in den naam van Jezus niet om uitbranding van dit euvel gebeden, zelfs bij hen, die er thans hun pen weêr door ontsierden?

Men zie toch wel toe!

Het wordt in irenische kringen niet meer voor zonde gerekend, zich met vleeschelijke bitterheid en onheilige vinnigheid slag op slag en keer op keer uit te laten over de leidende broederen onder de gereformeerden.

Schriklijke dingen zouden we kunnen verhalen van de zondige woorden, die anders o, zoo lieve en zachte menschen zich zonder schamen of blozen veroorloven, zoodra zekere namen ook maar genoemd worden.

En nu, laat men in gereformeerde kringen vrij het oor te luisteren leggen, en het dan openlijk zeggen, of daar onder de beteren ooit op zoo bittere, vleeschelijke, minachtende wijze over de irenische broederen gesproken wordt, als men het onder hen over ons doet.

Waarom dit?

Acht men dan in irenische kringen dat de leidende broederen der gereformeerden verworpelingen zijn, tegenover wien alles geoorloofd is?

Zie, onder gereformeerden kan men telkens de droeve klacht over de afwijkingen der irenischen vernemen, over hun laten varen van een stuk der waarheid en over hun gevaarlijke denkbeelden; maar hun personen gaan in eere uit, en waar Gode alleen het oordeel toekomt, oordeelen wij, except over de belijdenis nooit."[75])

* * *

Wij zijn aan het eind gekomen van onze schets over dit sombere moment in Kuypers grooten levensstrijd.

Op de beslissende momenten van zijn leven stonden de broeders tegenover hem en bevochten hem het felst.

Wat zou er geschied zijn als allen elkander hadden gevonden in de eene worsteling van Jezus Christus tegen het rijk van duisternis en leugen!

En toch — we verwonderen ons niet.

Zoo is het altijd geweest in 's Heeren Rijk en 's Heeren Kerk.

De leugen en de dwaling worden dàn pas gevaarlijk, als ze vat krijgen op hen, die in de kerk zijn, als ze heerschen gaan in „broeders".

En zoo wordt dit brok levensgeschiedenis van Abraham Kuyper de openbaring van een angstige werkelijkheid in de levensgeschiedenis van Christus' kerk.

C. V.

KUYPERIANA.

In dit artikel komt Dr Kuyper zelf aan 't woord!

Zou een „Kuyper-nummer" volledig zijn als we „our masters voice" niet hoorden?

We zullen hem daarom alleen een beetje inleiden en soms een beetje uitleiden — maar 't is uitsluitend om zijn woorden te doen.

En 'k weet zeker: U zult verbaasd staan over zooveel onverwachte, interessante, pikante, profetische uitspraken!

De humor ontbreekt niet, evenmin als de bekende historie, ge weet wel, die zich steeds herhaalt.

We hebben voor dit artikel alleen geput uit oudere, weinig bekende, publicaties van Dr Kuyper.

Nog één ding: Dit artikel had heel makkelijk honderd-maal zoo lang kunnen worden.

En daar gaat ie dan!

* * *

Dr Kuyper was volop „negentiende-eeuwer".

Van top tot teen was hij een figuur uit de nieuwste geschiedenis. Hij voelde zich thuis in zijn aera en wilde juist in zijn tijd het Calvinisme weer tot bloei brengen.

Hoor maar naar wat hij aan Prof. Harting schrijft in een open brief („Heraut" No. 330):

Uw voorstelling, als voelde ik zelf al het hopelooze, dat in elk oproeien tegen den stroom der moderne

58) *„De Heraut"*, No. 377.
59) *„De Heraut"*, No. 13.
60) *„De Heraut"*, Nos. 47, 92, 95, 96, 97, 98.
61) *„De Heraut"*, No. 155.
62) *„De Heraut"*, No. 347.
63) *„De Heraut"*, No. 48.
64) *„De Heraut"*, No. 155.
65) *„De Heraut"*, No. 96.
66) *„De Heraut"*, No. 152.
67) *„De Heraut"*, No. 215.
68) *„De Heraut"*, No. 50.
69) *„De Heraut"*, No. 49.
70) *„De Heraut"*, No. 43.
71) *„De Heraut"*, No. 155.
72) *„De Heraut"*, No. 355.
73) *„De Heraut"*, No. 57.
74) *„De Heraut"*, No. 239.
75) *„De Heraut"*, No. 245.

levensbeschouwing zou liggen, vindt in de heugenis van mijn leven dan ook weinig weerklank. Eer heb ik tamelijk goede hope. Kind van mijn tijd voel ik mij zoo goed als de beste uwer. Ook mij is een reizen per spoor tienmaal liever dan een voortsukkelen in de nachtschuit, en ik weet waarlijk niet in wat opzicht de zegeningen der moderne beschaving minder door ons dan door U worden gewaardeerd. Uitnemend wel gevoel ik mij dan in deze negentiende eeuw ook thuis; ik zou in geen andere kunnen leven; en wat in het hart van de zonen onzer eeuw omgaat, meen ik aan het kloppen van mijn eigen hart tamelijk trouw te hebben beluisterd.

Maar dat dit aan een terugkeer tot de beginselen en naar de levensrichting van het Calvinisme in den weg zou staan, merkte ik noch aan mijzelven, noch aan anderen ooit. De sfeer van het geloof bleek mij in altoos duidelijker mate van de sfeer uwer wetenschap onafhankelijk.

Kuyper is langzamerhand gereformeerd geworden. Naar hij zelf eens schreef, heeft het vijf en twintig jaar geduurd eer hij zich uit den greep van het modernisme ten volle had losgeworsteld.

Ja, Kuyper moest gereformeerd worden. Men leze („Heraut" No. 50):

> Zelden schreef Dr Bronsveld dan ook een meer waar woord dan toen hij onlangs drukken liet: „Gereformeerd en Dr K. zijn nog altijd twee!"
>
> Welnu, dat is zoo. Dat is (afgezien nu van wat Dr B. dit schrijvende bedoelde) volkomen waar. En zal misschien nog wel lang zoo blijven. Eer op alle punten helder licht ontstoken en over alle vraagstukken van methode en toepassing en relatie tot wetenschap en kunst, maatschappij en school, staat en kerk, de zuivere lijn zoo zal gevonden zijn, dat men tot verdere ontwikkeling in staat zal blijken, verloopt, Dr B. ga er zeker op, nog licht een reeks van jaren.
>
> Wij voor ons althans maken er in het minst geen geheim van dat we veel, zeer veel nog niet weten, dat veel wat we weten nog een juistere richting moeten ontvangen; en vooral dat niet een enkel geleerde, noch ook een kring van zeer geleerden, maar alleen een Synode nationaal, naar geestelijke ordening beroepen, bij het licht des Heiligen Geestes, uit Godes Woord, beslissen kan.

Het levensideaal van Kuyper!

Meermalen schreef hij daarover. In de kern der zaak is het altijd gelijk gebleven: de triomf der gereformeerde beginselen in de harten van zijn landgenooten.

Maar bij de verwerkelijking van dit ideaal, is zijn weg anders geleid, dan hij wilde of vermoedde.

Hoe in 1886 Kuyper zich zijn levenstaak dacht, schreef hij eenmaal in de bekende brochurereeks: „Het conflict gekomen", deel III, p. 35 en 36:

> Want als op de vraag: Wat wil Dr Kuyper toch? Dr Kuyper zelf nu ook eens het antwoord mag geven, dat wete men, dat al wat in mij is, er naar snakt en hijgt, om van den kerkelijken strijd met al zijn zielverdervende bitterheden verlost te worden, en dat ik, o, zoo dankbaar het uur zal zegenen, waarop mijn wederpartijders mij de verhooring dier stille bede brengen.
>
> Ik heb er geen tijd voor.
>
> De studie der Theologie eischt in toenemende mate mijn kracht, en als de Heere mijn God mij nog een tiental jaren levens mocht hebben toebedacht, dan is het al mijn jaloerschheid en zielsinnig begeeren, dat ik eerst mijn Encyclopaedie, daarna mijn Dogmatiek moge uitgeven, en dat ik mijn levensarbeid besluiten moge met de uitlegging van een boek uit het Woord.
>
> Hooger en verder gaan mijn aspiratiën niet.
>
> Persoonlijk ben ik van het politieke tooneel voorgoed afgetreden, en o, ik verheug er mij zoo van heeler harte in, dat ik aan het Kamerleven ontkwam.

In den tijd, vlak voor de Doleantie, werd rondverteld, dat Kuyper zich zelf als een Kerk-reformator beschouwde, die hiervoor bizonder door God zelf geroepen was.

Op een fijne manier reageert Kuyper in „De Heraut" van 24 Febr. 1884 op dit gerucht:

> Telkens en telkens hoort men het gerucht uitstrooien, dat er in onze kerken iemand zou zijn, die verklaarde van Godswege geroepen te zijn, om als Reformator op te treden.
>
> Dit boezemt ons zeer groote belangstelling in.
>
> Het zou toch een heerlijke, een tot jubel en lofgezang stemmende ontdekking zijn, indien werkelijk openbaar wierd, dat God de Heere zulk een man verwekt had.
>
> Daarin toch zou de heuglijke zekerheid liggen, dat de Heere zijn volk weer bezocht, dat er onder het volk rijk en ruim schuldbelijden was doorgebroken, en dat er een werking van den Heiligen Geest onder de kerken was uitgegaan, om weer in ijver te ontvlammen voor de zuiverheid van 's Heeren dienst.
>
> Maar bevat dit gerucht wel waarheid?
>
> Het klinkt zoo vreemd.
>
> Wij althans zouden zoo zeggen: Iemand, die daartoe werkelijk verwekt is, die zal het nooit verklaren, maar die zal er zonder dat hij het zelf weet of merkt, toe gebruikt worden.

Geestig was Kuyper in hooge mate.

In 1878 oefende hij kritiek op een tijdschrift-artikel van Prof. Valeton Jr, betoogende, dat door dat artikel bevestigd werd de slechte indruk, dien men van Valetons schriftbeschouwing reeds door zijn inaugureele oratie had gekregen.

Rusteloos heeft Kuyper Valeton vervolgd met zijn critiek, telkens wanneer deze het Schriftgezag aanrandde.

De woede van ons irenische Vaderland daarover was grenzenloos.

Naar aanleiding van bovengenoemde kritiek ontvangt Kuyper een anonyme briefkaart van een Utrechtschen student.

Deze heer ontvangt in „Uit de pers" van „De Heraut" van 7 Juli 1878 een antwoord van den volgenden inhoud:

> „Uit pers en post" mocht ditmaal wel boven deze rubriek staan. Althans we moeten voor dit keer óók de aandacht vestigen op een kaart in onze brievenbus gevonden.
>
> Een kaart die zich voor wil doen als in naam van alle theologische studenten te Utrecht door een student geschreven, maar die, bij het licht der tekstcritiek, blijkbaar ondergeschoven en niet authentiek is. Er stond dit op:
>
> > Gij schijnt weêr nieuw voedsel genomen te hebben om onzen professor Valeton *verdacht* te maken en met hem de *Utrechtsche Universiteit* met hare studenten. Bij het volk bereikt ge o zoo zeker uw doel, maar het zal onze liefde voor hem steeds doen toenemen, overtuigd als we zijn van den hoogheiligen ernst, die Z. Hooggel. bij al zijne lessen bezielt. Ga dus vrij uw gang jacht te maken op eenige regels of woorden, gelicht uit een of ander wetenschappelijk tijdschrift, dat „het volkje" *niet* leest. Uit dit laatste geschrijf zal het volk wel concludeeren: Prof. Valeton is een godloochenaar, en de proponenten van die hoogeschool.... ze moeten onderzocht. Welnu benoem een commissie, bestaande b.v. uit de H.H. Kalshoven, Bax, Groeneveld, Van Goor c.s.
>
> > t.t. CALVINUS.
>
> Verbeeld u nu dat een student de „lafheid" zou hebben om anoniem, in open kaart, over de post, u zulk een kruipende insinuatie te sturen.
>
> Dat een student de „pedanterie" zou hebben, om zich zelven met den naam van den grooten Calvijn te noemen.
>
> Dat een student Hollands zou schrijven als „voedsel genomen om verdacht te maken", voor „voedsel geven aan de verdachtmaking".
>
> Dat een student, van een professor sprekend, in plaats van het gewone „hij", schrijven zou „Zijn Hoog Geleerde!"
>
> Ja, dat een student hol genoeg in zijn phrasen zou zijn, om te verzekeren dat hij weet, hoe alle studenten overtuigd zijn van den ernst, neen van den heiligen ernst, ja meer nog van den „hoogheiligen ernst", die den hoogleeraar Valeton bij „al zijn lessen" bezielt.
>
> Och, blijkens het t.t. onder zulk een kaart is de schrijver van dit stukske blijkbaar iemand die zelfs geen latijn verstaat, daargelaten dat het schrift eer aan een vrouwenhand doet denken.
>
> En wat alles afdoet, een student heeft eerbied voor elke overtuiging en heeft, ook al staat hij vierkant tegen u over, te nobele manieren om den man, van wien hij afwijkt in meening, op zulk een „keukenmeidachtige" wijs ook maar te kunnen beleedigen.
>
> Slotsom der tekstcritiek is dus, dat deze kaart op goedige, maar vrij onhandige manier, in de bus is gestoken door een beminnelijke volgelinge van 's mans praedicatiën, die uit die praedicatie tot de lessen en van eigen indruk tot dien der studenten besloot.
>
> Voor Professor Valeton zelf moet zulk een ongevraagde pleitbezorgster al bijster onaangenaam zijn.

Fijntjes kon Kuyper allerlei dingen rechtzetten. Dat heeft Beets o.a. meermalen ondervonden.

Kuyper was over Beets' taal zeer te spreken. Hij zegt van diens bundel „Najaarsbladen" dit („Heraut" No. 216):

> Och, deze kleine bundel bevat zooveel gezonde taal in malsch Nederlandsch, dat men zelf krank van ziel en onhollandsch zou moeten zijn, om er niet doorgaande van te genieten.
>
> Het is al najaarsblad van zilveren eik of bonten beuk, niet stroef en stram en schor als de Najaarsbladen van Bilderdijk, den man die ellende gezien had, maar het fluweelen, gelend, spelend blad, neerzwirrelend van een stam, die nog welig tiert in vette aarde.

Maar op den inhoud van het bundelken is wel wat aan te merken.

Na eerst een venijnig hekelvers te hebben gegispt, gaat Kuyper aldus verder („Heraut" No. 218):

> Minder stuitend, stellig vernuftiger is zijn non taliauxilio op blz. 121, blijkbaar aan gelijk adres gericht:
>
> „Beeld u niet in, de waarheid te beschermen,
> Te dekken, of te waap'nen! — Noodeloos werk.
> Ze is naakt, gezond en, ongewapend, sterk.
> Gij hoont haar door u over haar te ontfermen.
> Ze is onbevreesd, onkwetsbaar, en geen kind.
> Een vijand is haar nutter dan een vrind."
>
> Dit is kostelijk. Maar daar houden we Beets dan nu ook aan. „Naakt", „gezond", ontdaan van onpassend harnas! moet de Waarheid Gods in het land en door de kerk klinken.
>
> En juist omdat dit nu niet zoo is. Omdat tal van lieden „de waarheid in ongerechtigheid te onderhouden."
>
> Omdat men de naakte waarheid Gods in allerlei leugen inwikkelt tot ze zich niet meer bewegen kan.
>
> Omdat men de eens gezonde waarheid „tot in het onkenbare toe bleek en ziekelijk" heeft gemaakt.
>
> Ja, omdat men haar een gansch onpassend harnas van „kerkelijke reglementen" om heeft gegespt.
>
> Daarom, en daarom alleen, wil 's Heeren volk in deze landen, dat de Waarheid weer in al haar naaktheid, kerngezond en onbelemmerd in het strijdperk zal kunnen treden; wetende dat ze dan gewisselijk overwint.
>
> Maar wat nu wel wonder is!
>
> Zie, indien men dan nu, gelijk „De Heraut", die Waarheid wat heel naakt durft spreken, dan deugt het ook weer niet.
>
> Dan is het te naakt.
>
> En zoo naakt, neen, dat mag niet. Dan wierd de Waarheid misschien te sterk. En dat baarde licht onrust. En.... rust gaat bovenal!

Ook Bronsveld, de bekende Schrijver van een „Kroniek" heeft meermalen, op voor hem minder aangename wijze, kennis gemaakt met Kuypers meesterschap in het rechtbuigen van wat verwrongen was.

Men oordeele („Heraut" No. 251; 15—10—'82):

> Van irenische zijde redeneert men deze maand in de Kroniek aldus: „We zullen eerst het Evangelie prediken; dan de verwildering onder de macht van dat Evangelie brengen; voorts het ongeloof bestrijden en de nooden der lijders heelen, ... en dan ja.... als we zoover zijn, dan zullen we eens aan kerkrecht denken!"
>
> Deze voorslag deed ons denken aan wat Jezus deed toen dat meisje van den synagoge-directeur Jaïrus, van dood weer levend werd door zijn machtwoord.
>
> Toen zou ieder van ons gedacht hebben, het eerste wat dat geredde meisje moet doen, is op de knieën vallen en loven, en het eerste wat de ouders nu moeten doen, is, o zoo geestelijk, met dat lieve kind in de verrukking gaan.
>
> Maar Jezus dacht er anders over.
>
> Jezus was niet voor dat dwepend overgeestelijke.
>
> Hij, de Ontfermer, kende den nood ook van dat kind, en gebood daarom heel practisch, dat men dat geredde meisje eerst wat te eten zou geven.
>
> Dat was wel zeer weinig geestelijk, maar het was allereerst noodzakelijk.
>
> En zoo ook hier.
>
> Kerkrecht, is handhaving in de kerk van recht, en recht is ons even noodig als brood.
>
> Men zou zoo ook wel van een volk kunnen zeggen: „Laat het maar eerst zich weêr herstellen: eerst weêr tot veerkracht en bloei komen; en dan later zullen we wel voor de rechtspleging zorgen!"
>
> Een goedbedoelde wenk, maar waarop elk deskundig staatsman antwoorden zou: „Maar, lieve vriend, juist om weêr tot veerkracht en bloei te komen, is rechtszekerheid ALLEREERSTE EISCH. En nu, rechtszekerheid is zonder rechtsinstituut eenvoudig ondenkbaar.
>
> Zoo nu antwoorden ook wij: „Gij spant de paarden achter den wagen en komt zoo tot uw doel nooit".
>
> Zonder rechtszekerheid in uw kerk is er in uw kerk zekerheid voor het onrecht.
>
> En zoolang die zekerheid voor het onrecht in Jezus' kerk voortduurt is de prediking van het Evangelie niet gewaarborgd, eer bedreigd; neemt de verwildering niet af, maar toe; en komt voor uw verantwoordelijkheid het schromelijk gevolg dat alle rechtsschennis na zich sleept.

Zeer vrijmoedig bespreekt Kuyper allerlei misstanden. Hij vecht altijd tegen leugen en onwaarachtigheid. Kruiperigheid is hem ten eenenmale vreemd. Zelfs Koning Willem III spaart hij zijn kritiek niet.

Men leze maar eens, wat Kuyper schrijft over 't bezoek van den Koning in Londen („Heraut" No. 22—4—1883):

> Naar de dagbladen mededeelden, heeft de Koning tijdens zijn verblijf te Londen, o.a. ook de Hollandsche kerk bezocht.
>
> Vreugde gaf dit bericht niet.
>
> Althans niet voor hem, die weet, dat de Hollandsche predikant aldaar, niet een belijder van Gods Woord, maar een volgeling der modernen is.
>
> Maar wat aan dit reeds niet blijde bericht nog droever tint leende, was eene bijkomstigheid.
>
> Men meldde er namelijk tevens bij, dat Z. M. de Koning te kennen had gegeven: in geen geval te kunnen noch te zullen komen, tenzij de kerk niet langer dan één half uur duurde, van elf uur tot half twaalf.
>
> Als kerkelijk weekblad moeten we tot ons leedwezen tegen deze bedenkelijke bepaling eerbiedig protest aanteekenen.
>
> Door deze tijdsbepaling toch is de kerk in haar eere gegrepen.
>
> Ware het een druk bezette dag geweest, zoodat de Koning deswege had laten verzoeken, om den dienst te bekorten, er zou geen reden denkbaar zijn geweest, waarom men dit verzoek niet had ingewilligd.
>
> Maar die drangrede bestond niet. Z. M. vertoefde in Engeland als stil reiziger. Verhaal op verhaal bereikte ons van langdurige bezoeken door den Koning aan ateliers van schilders en magazijnen in Regentstreet gebracht.
>
> Bovendien het was Zondag.
>
> In Londen een doodstille dag, waarop elk denkbeeld van drukte gebannen is.
>
> En nu komt het ons voor, dat op zulk een dag alle rechtmatige oorzaak wegviel, om aan de kerk zulk een voorwaarde te stellen.
>
> In de kerk is Koning Jezus alleen Koning, en komt ook de aardsche vorst, om zich met den armsten daglooner voor dien Koning der eere neder te buigen.
>
> Hiermeê in strijd nu is zulk een halfuursdienst schier oneerbiedig.
>
> Hartelijk zou het ons daarom verheugen, indien dit bericht uit de N. R. C. kon worden tegengesproken.
>
> Er liggen nog in het archief van die Hollandsche kerk te Londen edele brieven van 's Konings grooten voorzaat, Willem van Oranje, die van teedere liefde voor Gods kerke getuigen.
>
> En daarom schande zou het o.i. over het hoofd van den tegenwoordigen kerkeraad van Londen zijn, indien deze, loffelijk en na uitschudding van alle gevoel van waardigheid, zich naar zulk een voorwaarde (stel ze was gesteld geworden) heeft geschikt.

Kuyper zag de éénheid van onderwijs.

„Van kleuterschool tot Universiteit" zou een parool voor hem geweest kunnen zijn. Voor alle takken van onderwijs had en hield hij volle belangstelling.

En lang niet malsch was dikwijls zijn kritiek. We vinden in „De Heraut" van 16 Febr. 1879 het volgende:

De ellendige Fröbel-methode; dat bederf onzer kinderen....

De Fröbel-methode gaat lijnrecht tegen alle poëzie, tegen alle vrije leven in, dus ook tegen den geestelijken rijkdom van het Christendom.

Een Christelijke Fröbel-bewaarschool is een rond vierkant.

Van Kuyper naar „De Heraut": dat is minder dan één stap: ze zijn één.

Reeds in de aloude Heraut, de praeformatie van de tegenwoordige, schreef Kuyper artikelen. Zijn eerste artikel, verschenen 8 October 1869, had tot titel **„Eerlijke discussie"**. Mooier debuut in de journalistiek is niet wel denkbaar! Het is een program!

Deze oude „Heraut" ging onder in, of liever, groeide uit tot „De Standaard". In het Zondagsblad van „De Standaard" bleef Kuyper godgeleerde, stichtelijke en kerkelijke onderwerpen behandelen. Maar — niet alle lezers van „De Standaard" konden zich vinden in Kuypers kerkelijke actie en daarom werd, na Kuypers zware ziekte van Febr. '76—Mei '77, het Zondagsblad van „De Standaard" losgemaakt en omgezet in „De Heraut", 7 Dec. 1877 verscheen No. 1. Meer dan 3100 nummers zijn nu reeds verschenen. Aanvankelijk bleef nog eenig verband met „De Standaard" bewaard: lezers van „De Standaard" betaalden een abonnementsgeld van 95 cent per kwartaal, niet-lezers f 1,95. Maar met ingang van 1 Jan. 1882 kwam ook hieraan een eind. De abonnementsprijs werd toen f 1,20 per kwartaal voor iedereen.

't Zal voor ons, jongeren, wel onmogelijk zijn, den geweldigen invloed na te gaan, die „De Heraut" in de jaren van Dr A. Kuyper heeft uitgeoefend. Met groote spanning werd het nieuwe nummer elke week tegemoet gezien. En hoe het gelezen werd? Daar heeft in „Het Kerkblad" van Haarlem iemand de volgende schets van gegeven:

„Vijftig jaar was mijn grootvader oud, toen in zijn Friesche dorpje de reformatie der kerk de gemoederen in beweging bracht.

Met den dominé was hij de ziel der reformatorische beweging.

We willen U nu schetsen, hoe de Zondag in zijn gezin werd doorgebracht.

U moet dan weten, dat mijn grootvader een groot gezin had, zes dochters en één zoon.

De Zondag was voor het gezin een drukke dag.

Om negen uur moesten allen, van de oudste tot de vierjarige jongste, in de kerk aanwezig zijn.

Om dat te kunnen, mocht de middagmaaltijd geen zorgen vragen. Om dit doel te bereiken, werd iedere Zaterdagavond een groote pot rijst met veel water en weinig melk klaar gemaakt. 's Zondagsmorgens voor kerktijd werd de rijst op een kolenvuur gezet en zoo was het probleem opgelost. Om kwart na elf vond men de heele familie om de koffietafel.

Dan werd „De Heraut" gelezen.

Grootvader las de meditatie en de grootste kinderen [illegible] deel van het hoofdartikel.

Na de lezing mochten eerst de kinderen vragen stellen over wat ze niet hadden begrepen.

Dan vatte grootvader de hoofdzaken nog eens samen en stelde een onderzoek in, of alles door allen begrepen was. Het verband werd gelegd met de voorgaande artikelen.

Zoo vroeg „De Heraut" altijd ruim een uur van den tusschen-kerk-tijd.

De eenvoudige rijstmaaltijd werd dan opgedischt.

Dat deze geen tijd vorderde, kwam heel goed uit. Want ruim één uur was heel het gezin weer op weg naar de kerk, waar de dienst om half twee begon."

Het is mij gelukt enkele gegevens omtrent het abonnementenaantal, of — om met Dr Kuyper te spreken — het „abonnenten"-aantal te krijgen.

Als Van Oosterzee eenmaal zegt, dat hij „De Heraut" niet leest, dan spreekt Dr Kuyper zijn verbazing daarover uit! Dr Kuyper had hem geen exemplaar toegezonden van het nummer, waarin hij over Van Oosterzee schreef, omdat hij niet anders mocht veronderstellen, of de Hoogleeraar hield zich op de hoogte van de kerkelijk-theologische tijdschriften. Vooral

waar sprake is van één der meest gelezen weekbladen van kerkelijk-theologischen inhoud; van een blad, dat het voor ons land zeldzame cijfer van ver over de TWEE DUIZEND ABONNENTEN bezit.

Dit schreef Kuyper in „De Heraut" van 26 December 1879. In het nummer van 6 Februari 1881 schrijft Dr Kuyper, in een soort tijdschriftenschouw:

„en dat b.v. De Heraut alleen (van andere bladen zijn ons geen cijfers bekend) steeds varieert tusschen de **2300** en **2500** exemplaren."

In den Doleantietijd kwam een geweldige vooruitgang. Daarover vertelt Kuyper in het nummer van 9 Januari 1887 aldus:

Nog nimmer hielden we onze lezers bezig met het op en neergaan van ons abonnentencijfer. Nu men echter in meer dan een kring en blad het voorstelt alsof „De Heraut" door het terugtrekken der Irenischen schade had geleden, mag deze onjuiste voorstelling niet onweersproken blijven.

Zij het ons daarom geoorloofd mede te deelen, dat „De Heraut" van 5 Januari 1886 tot 5 Januari 1887 een getal van **702** abonnenten verloor; doch dat hier tegenover stond in hetzelfde tijdvak een aanwinst van abonnenten tot een getal van **1673.** Zoodat we in het eene jaar schier duizend abonnenten vooruitgingen.

Om de waarde van deze getallen te verstaan, moet men bedenken, dat er veel en veel meer lezers waren. De prijs was voor dien tijd, toen een werkman 5 à 6 gulden per week verdiende, enorm hoog. In mijn bezit zijn b.v. exemplaren, waarop twaalf namen geschreven staan met daarachter de opmerking: leestijd 1 dag!

Wat bedoelde Kuyper nu met zijn „Heraut" bij de oprichting?

Met zijn gewone openhartigheid omtrent zijn plannen en tactiek zegt Kuyper dat telkens en telkens weer.

We laten hier een stuk volgen uit het Nummer van 9 October 1881:

Gelijk men weet is de strijd voor de hoogste en heiligste belangen de laatste drie jaar meer en meer van kerkelijk naar theologisch terrein verschoven.

„De Heraut" verklaarde bij zijn weêroptreden in 78 (dit moet zijn 77 C. V.) dit opzettelijk te bedoelen.

De „kerkelijke" strijd trof geen doel, was een verspelen van krachten, en maakte de spraakverwarring hoe langer hoe grooter. Zoolang de strijd op „kerkelijk" terrein gevoerd werd, lag er iets bitters, iets schampers, iets onheiligs in.

In dien strijd liep saâm wat niet saâm hoorde, en ging uiteen wat één in beginsel was....

Dit noopte er ons toe, bij het weêroptreden van „De Heraut" te veranderen van positie.

Kon het gelukken de kracht weêr saâm te trekken op het pit der zaak, of wil men op de vraag: hoe God goddeloozen rechtvaardigt? dan zou van lieverleé ziel voor ziel weêr kiezen of deelen moeten; de onzuivere vermengingen zouden ophouden; en er zouden beginselen worden gezaaid waaruit weêr iets groeien kon.

Dusdoende zou het leven der gemeente Christi weêr herkenbare karaktertrekken ontvangen.

Uit dit tot hoogere bewustheid opgeklommen gemeenteleven zou vanzelf de dorst naar een geestelijke theologie ontstaan; die wel verre van in critiek en bespreking der uitwendigheden op te gaan, weêr verplicht zou zijn door te dringen tot de vragen die eens menschen ziel raken.

Zulk een theologie zou vanzelf een deugdelijk, geestelijk kerkrecht projecteeren.

En drong eenmaal, gerugsteund door een pittige theologie, en gedragen door een gemeente, die kennisse der heiligheden bezat, dat geestelijk kerkrecht door, och, dan zou er niet veel beroering meer noodig zijn, op 's Heeren tijd weekte zich dan vanzelf af wat tot onze kerk niet hoorde.

Vooral tegen de irenische en ethische broederen richtte „De Heraut" den aanval.

't Is wel de moeite waard op te merken, dat 1o. elk „Heraut"-nummer polemiseerde, soms weergaloos fel. In dit Nummer kan men staaltjes daarvan vinden. 2o. dat het overgroote deel dier polemiek, polemiek is tegen de broeders, b.v. Van Oosterzee, Valeton, Gunning Sr en Jr, Bronsveld, Von Toorenenbergen enz. Men leze „De Heraut" van 25 Januari 1880:

Nu is het de roeping van ons blad allereerst, om de eere en de waarheid der Gereformeerde beginselen te bepleiten tegenover de moderne orthodoxie der Irenischen, die in een van huis uit Gereformeerde kerk die beginselen tegenstaan.

Of, met andere woorden, vijf jaar later (6 Sept. 1885):

„De Heraut" had het sinds 1879 (moet zijn 1877) ondernomen, de kerken dezer landen tegen de noodlottige consequentiën van deze ethisch-irenische broederen te waarschuwen; volstrekt niet omdat hij iemand aandeel aan de erfenissa in het licht betwistte; noch ook omdat hij schadelijk opzet in de bedoeling en den toeleg van deze halve belijders vermoedde; maar overmits, in weerwil van dien goed bedoelden toeleg en ondanks veler begenadigdheid, de uitwerking altoos bleef en bleek, dat de groep als groep steeds verder van de vastigheden afgleed.

Over de resultaten van zijn actie in „De Heraut" is Kuyper na een paar jaar best te spreken. Het volgende was te lezen op 10 September 1882:

Nog slechts enkele jaren is „De Heraut" aan de bepleiting der rechtstreeks gereformeerde beginselen getogen, en nu reeds is het gelukt, de tegenstelling tusschen deze beginselen en de Vermittelungstheologie onder Staatstheologen duidelijk te maken.

Een niet zoo kleine kring van theologen heeft den moerasbodem der Vermittelungstheologie reeds vaarwel gezegd, om zich op het vaster erf onzer historische theologie terug te trekken.

Op kerkrechtelijk terrein wordt de strenge en onverbiddelijke consequentie van deze beginselen reeds gevoeld.

De gemeente begroet over het algemeen genomen, de wederopleving van haar historisch verleden met ingenomenheid.

Onbegrijpelijk felle woede heeft „De Heraut" bij de tegenstanders gewerkt. En de reden? Kuyper zegt er iets van in No. 349 (31—8—'84):

Een eenigszins vrijmoedige critiek van iemands godgeleerd en wijsgeerig standpunt; het wegnemen van een sluier, die veel onzichtbaar maakt of verborgen hield; vooral het openbaren aan de gemeente van wat men zelf reeds voorlang in de binnenkamer gefluisterd had, werd ons toegerekend als „verdachtmaking", „lastering", „declineering", en wat woorden in onze taal meer zijn, om aan overprikkelde lichtgeraaktheid lucht te geven.

H. C. V.

INHOUD:

pag.

Prof. S. Greidanus: Op den eeuwdag van Dr A. Kuypers geboorte . . . 33
Jan de Maré: Eeuwgetijde voor Abraham Kuyper . . 33
Ds R. E. van Arkel: Uit de Schrift: De God van Elia 34
Ds C. Veenhof: Souvereiniteit in eigen kring . . . 35
Mr E. J. E. G. Vonkenberg: Dr Kuyper en de grondrechten . . . 43
Prof. Dr A. G. Honig: Persoonlijke herinneringen aan Dr Kuyper . . . 44
A. Stapelkamp: Dr Kuyper en het sociale leven . . 45
Prof. Dr K. Dijk: De „Loci" van Dr A. Kuyper . . 47
Prof. Dr K. Schilder: Meditatie naar aanleiding van Dr A. Kuypers „Scolastica" . . . 48
Dr E. D. Kraan: Kuyper—Kerkreformator . . . 52
Ds C. P. Boodt: Het Schriftbewijs van Dr A. Kuyper . 57
D. de Wit: Dr Kuyper in de caricatuur . . . 58
W. Cremer—De Vries: Dr Kuyper en „De Erfgenaam van Redclyffe . . . 62
Prof. Dr H. Dooyeweerd: Wat de Wijsbegeerte der Wetsidee aan Dr Kuyper te danken heeft . . . 63
Dr R. J. Dam: Dr Kuypers Rhythmiek . . . 65
Drs D. J. Galle: Dr Kuyper over Romanliteratuur . 67
Ds H. Mulder: Dr Kuyper en het Joodsche probleem 68
Dr A. C. Drogendijk: Dr A. Kuyper en het Vaccinatievraagstuk . . . 69
Rudolf van Reest: Dr Kuyper, zijn tijd en zijn stijl 70
Prof. Dr K. Schilder: Dr Kuyper over het Calvinisme 71
Ds C. Veenhof: Dr Kuyper en de Irenischen . . . 74
Ds C. Veenhof: Kuyperiana . . . 78

Afzonderlijke Nummers

van dit Kuyper Herdenkingsnummer, gedrukt op houtvrij papier, zijn verkrijgbaar voor 35 cent per exemplaar. Toezending geschiedt alleen en uitsluitend na ontvangst van het bedrag door de Uitgevers

OOSTERBAAN & LE COINTRE te GOES.

Giro 36000.